

וזכות הנהגתו כאמור בתחלת המכתב תעמוד לו למילוי משאלות לבבו
בכל האמור.

בברכה

בשם כ"ק אדמו"ר שליטי"א
מזכיר

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו
כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

שליח כ"ק אדמו"ר זי"ע

הרה"ת ר' שמואל בן ברכה תרצה

לרפואה שלימה וקרובה

ושלא יישאר שום רושם כלל

ולאריכות ימים ושנים טובות ובריאות

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוק"לה"ה נבנ"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

אחרון של פסח, ה'תשל"ז

חלק ד – יוצא לאור לימים אחרונים דחג הפסח, ה'תשפ"ו

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

שבעים ושש שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

א) בהתירוץ שיש בזה ספק דאורייתא וספק דרבנן הבאים כאחד, והרי אין כאן ספק דאורייתא, כיון שהכותי אוכל או שיתנו לו לאכול, ורק ספק דרבנן נשאר.

ב) כן בהקושיא, שהרי דאם איירא בשיאור דרבנן הי"ז ספק דרבנן ולקולא,

דכיון דכל בכדי שימור שיאור מדרבנן צריכה יגיעה וכמה זהירות וכמ"ש ושמרתם את המצות, הי"ז חמור מסתם ספק דרבנן.

במ"ש בהנוגע למקום המצאו בסעודה ג' בש"ק, — יבקש המגיד שיעור דתו"א ושל ישיבת הערב, שיתדברו ביניהם, ויאמרו לו החלטתם משותפת.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם ואותו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע כאו"א להמצטרך לו,

שמרה לשם מצה, דחשידי אלפני עור וגו' (קדושים יט, יד). וי"ל כגון דקים לן דאין לכותי מצה אחרת שיוכל לצאת בה ידי חובה, כדמשמע בריש חולין (דף ד-). קוטע ראשו של אחד מהן [=מה"דקוריא (מחרוזות) של צפרים (שחוטין)] שבידי הכותן ונותנו לו, אכלו — מותר לאכול משחיתתו";

ובפנ"י שם (מהדור"ב): "תוספת בד"ה מצת כותי כו' וא"ת אמאי יוצא ידי חובתו כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דהא דלא קשיא להו אריש' דמותרת, דאיכא למימר דאיירי שהכיר בה הישראל שלא החמיצה, שלא ראה בה חשש חימוץ קודם האפי' ע"ש עכ"ל. ולכאורה דבריו תמוהין, דהא בלא"ה א"ש בפשיטות — דרישא אתי שפיר כגון בחותך כזית מן המצה ונותן לו ואם אכל הכותי מותרת, משא"כ בסיפא חיישינן נהי שלא החמיצה אבל לא שמרה לשם מצה, ומה שאכל ממנה הכותי אינו מועיל דשמא כבר אכל כזית ממצה משומרת או שדעתו לאכול אח"כ, וע"ז תירצו שידוע שלא אכל כל הלילה, ומעיקרא הוי משמע להו להתוספת דוחק דאיירי בהכי .. מיהו לענ"ד נראין דברי מהרש"א ז"ל מוכרחין מצד אחר, דברישא נמי קשה — אמאי מותרת אף אם אכל ממנה הכותי, שמא הוא שיאור דרבנן* ואינהו דרבנן לא משגחי לסברת הת"ק דדוקא כתיבא [=בתורה] בעינן, אע"כ כמ"ש מהרש"א כגון שלא ראה סימן חימוץ קודם אפי' איירי. אלא דלפ"ז קשה אמאי אוסר ר' אלעזר כו"ו (עיי"ש — וכן בהמשך הסוגיא — בארוכה).

[לא נתפרש לנו מהו ה"ר"פ מהשיעור ששמע" בענין הנ"ל].

והרי אין כאן ספק דאורייתא, כיון שהכותי אוכל כו': אשר בזה הוא דמיירי הפנ"י בקושייתו: "אמאי מותרת אף אם אכל ממנה הכותי, שמא הוא שיאור דרבנן כו'".

דכל בכדי שימור שיאור מדרבנן .. וכמ"ש ושמרתם את המצות: בא שם. וראה מכילתא עה"פ שם (וישמרתם את המצות — שמרהו עד שלא תביאנהו לידי פסול כו' שיאור כו''). רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ה ה"ח"ט (ובנ"כ שם). ובכ"מ.

בהנוגע למקום המצאו בסעודה ג' בש"ק: אם בישיבת תורת אמת, יחד עם שאר תלמידי הישיבה, או בישיבת הערב אשר בשכונת שערי חסד, שם נוהג הי' להמצא עד עתה. וראה גם ספר הנ"ל ע' 47 ואילך.

(* ראה פסחים מג, א. מח, ב. ושי"נ. שר"ע אדה"ז או"ח סתמ"ב ס"כ. סתנ"ט סי"ג. וש"נ.)

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ימים אחרונים דחג הפסח הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק רביעי ואחרון מהתוועדות אחרון של פסח ה'תשל"ז — הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון ושני יצאו לאור אשתקד לאחרון של פסח ולש"פ שמיני, חלק שלישי י"ל לימים ראשונים דחה"פ).

*

בתור הוספה — מכתב (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוכח תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

י"ג ניסן, ה'תשפ"ו
שבעים ושש שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע
ברוקלין, נ.י.

©

Published and Copyright 2026 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5786 • 2026

Printed in the United States of America

נדפס בדפוס

CH Print & Ship

478 Albany Ave. Brooklyn N.Y. 11203

(718) 771-5000

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחי

הוספה

ב"ה, כ' ניסן תשי"ט
ברוקלין

האברך מאיר ש"י

שלום וברכה!

במענה למכתבו – שנתקבל באיחור זמן – בו כותב אודות התקדמותו בלימוד בנגלה ובדא"ח, – ויהי רצון שיוסיף בזה כהנה וכהנה, ויקיים בו מאמר רז"ל יגעתי ומצאתי, וכידוע דיוק הלשון בזה באופן של מציאה, ז.א. בהרבה יותר מכפי היגיעה, אף שגם היגיעה היא במדה הדרושה, וכמבואר בקונטרס ומעין, שאפילו המחונן בכשרונות טובים ותפיסה קלה, עליו ללמוד ביגיעה דוקא, ומרומז ג"כ בפירוש רז"ל עה"כ אם בחקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה (ספרא, הובא בפירוש רש"י עה"ת), ויהי רצון שגם על חבריו ישפיע ככל האמור וזכות הרבים מסייעתו לתוספת ברכה גם בעניניו הוא הנ"ל.

נעם לי לקרות במכתבו ר"פ מהשיעור ששמע, ובודאי מפלפל בזה עם המגיד שיעור, בכ"ז לחביבותא דמילתא ולעוררו שכנראה, לא פירש ככל הצורך, בהנוגע לקושית הפניי [ונהנאמר בתירוץ כזה בהשיעור (גטין י)]:

האברך מאיר: פריימן, תלמיד ישיבת תורת אמת (וישיבת הערב שבשכונת שערי חסד) – ירושת"ו. אגרות נוספות אליו – לעיל חכ"ז אגרת יקכו (ע' קלא), ובהנסמן בהערות שם. אודותיו (בתקופת לימודו שם) ראה בטאון חב"ד חוברת יט (י"ד שבט תשי"ט) ע' 38 ואילך. "התקשרות" גליון תקלא ע' 7 ואילך. ספר "ר' מאיר – החסיד שאמר 'הנני'" (אה"ק, תשע"ד) ע' 27 ואילך.

מאמר רז"ל יגעתי ומצאתי: מגילה ו, ריש ע"ב.

וכידוע דיוק הלשון .. באופן של מציאה: ראה גם לעיל ח"ל אגרת יא'תקצח, ובהנסמן בהערות שם.

וכמבואר בקונטרס ומעין: מט"ז פ"ב.

עה"כ אם בחקתי תלכו: ר"פ בחקתי.

חכות הרבים: ראה אבות פ"ה מ"ח.

ר"פ: = ראשי פרקים.

בהנוגע לקושית הפניי .. (גטין י): בגמרא שם, א (ובפרש"י) – מובאת מחלוקת תנאים בענין "מצת כותי", שלדעת ת"ק – "מצת כותי מותרת (בפסח לאכילה, ולא חיישינן שמא החמיצה) ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח (משום חובת לילה הראשון שהוא חייב לאכול מצה המשתמרת כדכתיב (בא יב, יח) בערב תאכלו מצות. ואפי' ידעינן בה דלא החמיצה לא נפיק בה אלא אם כן עבד לה שימור לשם חובת מצה דכתיב (שם, יז) ושמרתם את המצות, וכותים בקיאיין הן שצריכה להשתמר לשמה ועושין לה שימור), אך "רבי אלעזר אוסר כו"ו" ו"רשב"ג אומר כו"ו" (עיי"ש);

ובתוס' שם (סד"ה מצת כותי מותרת): "וא"ת אמאי יוצא בה ידי חובה – דילמא לא

לו. בהמשך להמדובר לעיל (סכ"ב) אודות הקביעות דאחרון של פסח שיש בה שינויים משנה לשנה, שבשנה זו הקביעות היא ביום ראשון של פ' שמיני, יש להוסיף ולהעיר, שאע"פ שגם ביום ראשון בשבוע שלפנ"ז למדו כבר בשיעורי חת"ת פ' שמיני, הרי "כל יומא ויומא עביד עבדתי" (כמ"ש בזהר¹⁶¹), כך, שכשחוזרים ולומדים אותה פרשה ביום נוסף, ניתוסף בזה עוד ענינים כו'.

וכמו כללות ענין לימוד התורה שצריך להיות באופן ד"לאפשא לה" (כמ"ש בזהר²⁹³) – שזהו החילוק בין תורה לתפלה, שהתפלה היא בכל יום באותו נוסח בדיוק, כפי שתיקנו אנשי כנסת הגדולה (כמובא ברמב"ם²⁹⁴), משא"כ בלימוד התורה, ששלימותו היא באופן שבכל פעם שלומד ניתוסף עוד יותר ע"י יגיעתו וכו'; ומזה מובן גם בנוגע ללימוד פרשת השבוע, שאף שבשבוע שעבר למד כבר אותה פרשה בתושב"כ, עם אותם אותיות ותגין וכו', הרי הלימוד בזה בתושב"כ הוא באופן של הוספה, ועד להוספה שפועלת עליוי בכל הענין.

וכמדובר כמ"פ בנוגע לכל דבר חי, שכאשר ניתוסף בחלק אחד שבו, אזי ניתוסף בכלו, ועאכו"כ בנוגע לתורה שהיא מקור החיים כו'.

לז. בנוגע ללימוד מפרשת שמיני – הנה נוסף על המדובר לעיל (סכ"ב ואילך) בארוכה אודות הלימוד מהפסוק "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'", כפירוש הספרא שנתבאר בתורת הבעש"ט, יש גם לימוד מהתחלת הפרשה: "ויהי ביום השמיני", כמ"ש רש"י ש"נטל עשר עטרות השנויות בסדר עולם" (החל מ"ראשון למעשה בראשית" – יום ראשון בשבוע).

[מאמר המוסגר:

בהמשך להמדובר לעיל (סל"ה) בענין ערב פסח שחל בשבת, אם קרבן פסח דוחה את השבת או לא – הרי²⁹⁵ לכאורה יש להביא רא"י לזה מהענין ד"נטל עשר עטרות", כולל "ראשון למעשה בראשית":

כאשר ר"ח ניסן חל ביום ראשון בשבוע – נמצא ש"ד בו (ערב פסח) חל ביום השבת, והרי בנוגע לקרבן פסח זה (שהקריבו במדבר, לאחר פסח מצרים) כתיב²⁹⁶ "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו", וא"כ לכאורה מוכח מכאן שבאותה שנה הקריבו פסח בשבת.

(293) ח"א יב, ב. וראה תו"א מקץ לח, ג. (295) בכל הבא לקמן – ראה תו"ש בא לט, ד. ובכ"מ. כרך י"א מילואים סי"ג. וש"נ.

(294) הלי' תפלה פ"א ה"ד. (296) בהעלותך ט, ב.

ומתעוררת הקושיא (נוסף על הקושיא הפשוטה — מדוע אין למדים מכאן שקרבן פסח דוחה שבת): מדוע לא נזכר ענין זה כלל — לא במכילתא²⁹⁷, בנוגע למחלוקתם של ר' יאשי ור' יונתן, ולא בפסחים²⁹⁸, בנוגע למחלוקתם של בני בתירא והלל!?

באחרונים²⁹⁹ יש שתירצו שאי אפשר להכריע בענין זה ע"פ פסח מדבר, כיון שפסח זה הי' ע"פ הדיבור³⁰⁰, ולכן יש בו תנאים מיוחדים, ואין למדים ממנו לדורות.

אבל על תירוצו זה קשה קושיא עצומה ("א שטורעמדיקע קשיא") — שהרי כו"כ מדיני קרבן פסח למדים מפסח זה (דפ' בהעלותך), כולל הדין ד"על מצות ומרורים יאכלוהו"³⁰¹, שאף נאמר בנוגע לפסח שני, ואעפ"כ למדים ממנו³⁰² לגבי פסח ראשון; ויתרה מזו — כללות הענין דפסח שני למדים מפ' בהעלותך! ואם אין למדים מפסח זה שקרבן פסח דוחה שבת להיתור ע"פ הדיבור — איך למדים ממנו דינים אחרים?

ולומר שדין אחד בפסח זה (שדוחה שבת) הי' רק הוראת שעה ע"פ הדיבור, ודינים אחרים נאמרו לדורות — הרי זה חידוש על גבי חידוש.

והביאור בזה³⁰³:

בענין זמנו של יום השמיני למילואים ("ויהי ביום השמיני") יש ב' דעות: (א) דעת סדר עולם שהובא ברש"י (כנ"ל) — שהי' בר"ח ניסן וביום הראשון בשבוע, וממילא ערב פסח חל בשבת. (ב) דעת ר"ע³⁰⁴ ש"ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם"³⁰⁵ — ממשאל ואלצפן היו שנטמאו לנדב ואביהוא", וכיון שעכצ"ל³⁰⁶ שגם ר"ע ס"ל "שחל שביעי שלהם להיות בערב פסח"³⁰⁷, נמצא ש"ויהי ביום השמיני" הוא שמיני לחודש ניסן (דלא כהסדר עולם).

[ומצינו מחלוקת זו גם במפרשי פשוטם של כתובים, שלדעת רש"י

(297) בא יב, ו. (298) סו, א. (299) אור חדש פסחים שם (הובא בתו"ש שם). ועוד. (300) ראה תוד"ה הואיל (קידושין לו, ב). (301) בהעלותך שם, יא. (302) פסחים קטו, א. וראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים פסקא על מצות. וש"נ. (303) ראה גירסת הספרים שהובאה בתוד"ה שחל (סוכה שם).

(303) ראה גם לקו"ש הנ"ל (סל"ה) הערה 26. וש"נ. (304) ספרי עה"פ בהעלותך שם, ו. סוכה כה, ריש ע"ב. (305) בהעלותך שם. (306) דאל"כ — היו יכולין ליטהר קודם י"ד ניסן (כקושיית ר' יצחק — ספרי וסוכה שם).

בנוגע לארץ הקודש בכלל (שהיא באופן של כבשה אחת כו'³⁴⁷), ועאכו"כ ירושלים עיר הקודש, "קרית חנה דוד"³⁴⁸ —

שארץ ישראל, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"²¹⁵, תהי' בשלימותה, ועד ש"ירחיב ה' אלקיך את גבולך"³⁴⁹, "מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנהר"³⁵⁰, וכן תהי' ירושלים השלימה, ובאופן של שלימות בכל העינים, ועד ללא הגבלות כלל, באופן ש"פרזות תשב ירושלים"³⁵¹,

ועד שעתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל, ועתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות (כמ"ש בילקוט³⁵²) — עי"ז שבכל מקום שיהודי נמצא ה"ה עושה מביתו שיהי' בדוגמת משכן ומקדש, ש"מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים"²¹⁸,

ועושה זאת מתוך זריזות נפלאה, שמביאה באופן ד"אחישנה"¹⁰⁷ את הגאולה האמיתית והשלימה, למטה מעשרה טפחים.

ועאכו"כ שיש להזכיר את בניי שהגיעו מעבר למסך הברזל, ונמצאים בירושלים עיר קדשנו, בכפר חב"ד³⁵³, ובשאר המקומות בארץ ישראל.

ועוד בהיותם בגלות יעמדו בניי במעמד ומצב ד"יד רמה", ובדרך ממילא תהי' יציאתם מהגלות ע"י משיח צדקנו "כימי צאתך מארץ מצרים"²³ ש"בני ישראל יצאים ביד רמה"²⁹², "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁴³, ו"כספם וזהבם אתם"³⁵⁴, באופן ש"לא תשאר פרסה"³⁵⁵, ועד לקיום היעוד³⁵⁶ "קהל גדול ישובו הנה".

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' — פ"א), והניגון "ניע זשוריצי כלאָפּצי".

לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית והבדלה — נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכל המסובים מ"כוס של ברכה".

טרם צאתו התחיל לנגן הניגון "כי בשמחה תצאו".

(347) ראה תנחומא תולדות ה. אסת"ר (348) ישע"י כט, א. (349) פ' ראה יב, כ. פ' שופטים יט, ח. (350) משפטים כג, לא. (351) זכרי' ב, ח. (352) יל"ש ישע"י רמז תקג. (353) ראה גם תו"מ חפ"ו ע' 151 הערה ג. וש"נ. (354) ישע"י ס, ט. (355) בא יוד, כו. (356) ירמי' לא, ז.

שדילג על הקץ ודילג על מעשיהם¹¹⁸, והוציא אותם ממצרים "ביד רמה"²⁹².

מבצע נרות שבת קודש — שהתחיל משרה אמנו, ואח"כ רבקה, ועד לכל נשי ובנות ישראל, החל מגיל שלש, כפי שהי' אצל רבקה, שזה הי' הסימן כש"ויביאה יצחק האהלה" — ש"הרי היא שרה אמו"³³⁸.

ועאכו"כ מבצע כשרות האכילה ושתי', שנעשה דם ובשר כבשרו, ושייך גם לחג הפסח, כיון שקרבן פסח ("שה תמים .. ראשו על כרעיו ועל קרבו"³³⁹) הי' בודאי באופן של כשרות (ולא באופן שעליו נאמר³⁴⁰ "הקרבה נא לפחתך הירצך גו").

וכן מבצע טהרת המשפחה — כדאיתא במדרש³⁴¹ שפרעה גזר על המקוואות כו', כדי שלא יוכלו להוולד ילדים, וכן איתא במדרש³⁴² שבנ"י היו אז במעמד ומצב ד"גל נעול" ו"גן נעול"³⁴³, שהיו סוגרים פתחיהם כו', אם לא הי' הדבר ע"פ תורה.

וביחד עם מבצע בית מלא ספרים — יבנה וחכמי', ישנם עשרה מבצעים.

ובודאי יעסקו בכל ענינים אלו כשיוצאים מחג הפסח, "זמן חרותנו", לאסרו חג, ולימי הספירה ועד לקבלת התורה על כל השנה כולה, מתוך חירות מכל הענינים המבלבלים, ושלמות בכל הענינים, הן בנוגע לבריאות הגוף והן בנוגע לעניני פרנסה, ביחד עם ביזת מצרים וביזת הים וכל הענינים הטובים, ועד לברכה הכי גדולה — שיהי' הענין ד"פסקה זוהמתן"³¹ באופן נצחי (שלא תחזור עוד), גאולה שאין אחרי' גלות³².

וכל זה נעשה ע"י כל פעולה שנעשית בכיוון זה, ובאופן של חפזון ("בבהילו יצאנו ממצרים"³⁴⁴), ולהתכוון לקיום היעוד³⁴⁵ "לא בחפזון תצאו", בגאולה האמתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

מו. ישנו גם הענין ד"אעלה את ירושלים על ראש שמחתי"³⁴⁶ —

338) חיי שרה כד, סז ובפרש"י. וראה
לקו"ש חט"ו ע' 169 ואילך. וש"נ.
339) בא יב, ה"ט.
340) מלאכי א, ח.
341) ראה שמו"ר פ"ט, יו"ד. תנחומא
וארא יד. תדבאר פ"ז.
342) ראה ויק"ר פל"ב, ה. במדב"ר פ"ג,
ו. שהש"ר פ"ד, יב (א).
343) שה"ש ד, יב.
344) התחלת נוסח ההגדה להרמב"ם.
וראה מכתב י"א ניסן שנה זו (אג"ק חל"ב ע'
קפא) בהערה (ד"ה ואכלתם).
345) ישעי' נב, יב.
346) תהלים קלז, ו.

"שמיני למילואים הוא ר"ח ניסן" (כנ"ל), אבל לדעת ראב"ע³⁰⁸ הוא "שמיני לניסן".

וכיון שלדעת ר"ע שמיני למילואים אינו ר"ח ניסן (וממילא לא ס"ל ש"נטל עשר עטרות") — שוב אין ראוי ש"ביום השמיני" הי' ב"ראשון למעשה בראשית", וממילא א"א להוכיח מכאן שקרבן פסח דוחה שבת.

עד כאן — מאמר המוסגר].

ובהקדים — שבקדושה כל הענינים הם בדיוק (ולא בדרך מקרה), וכאן הדיוק הוא שישנם עשר עטרות דוקא, אף שמדובר אודות יום השמיני, ולכאורה — ממה-נפשך: או שתהי' עטרה אחת גדולה, או שיהיו שמונה עטרות, ואעפ"כ הדיוק הוא עשר עטרות דוקא.

ובהמשך להמדובר אודות ההוראות בנוגע לענין החינוך שמודגש במיוחד בחג הפסח (כנ"ל בארוכה), הנה גם בענין "יום השמיני" ש"נטל עשר עטרות" יש הוראה בנוגע לענין החינוך, כדלקמן.

לח. ההוראה מהענין ד"יום השמיני":

מבואר בתשובות הרשב"א³⁰⁹ החילוק בין המספרים שבעה ושמונה, שמספר שבעה, שכולל כל ימי השבוע יחד עם יום השבת, הוא שלמות כל היקף הזמן, ואילו מספר שמונה הוא שומר ההיקף (כמו כל ענין שצריך שמירה כו'). וכפי שמבאר שבדוגמת זה מציינו בחג השבועות, שלאחרי שבעה שבועות ישנו יום החמשים שהוא שומר את כל ההיקף של שבעת השבועות. וכן לאחרי שבע שמיטות ישנו יוכל שומר על ההיקף דשבעת השמיטות. ועד"ז בכו"כ ענינים.

ועד"ז צ"ל ענין שמירת ההיקף בנוגע לענין החינוך — כמודגש בימי המילואים, שענינם מילוי ידים וחינוך לעבודה (כמובא בפירוש רש"י³¹⁰), שנוסף של שבעת ימי המילואים, שבעה ימים רצופים שכוללים את ההיקף של כל השבוע, הוצרך להיות גם יום השמיני למילואים, שהוא שומר ההיקף.

לט. והענין בזה:

בנוגע לענין החינוך — שמתחיל משעה שהילד נולד [עוד לפני החינוך בנוגע ללימוד התורה משהתינוק מתחיל לדבר³¹¹, וכמו בנוגע

308) פקודי מ, ב. ר"פ שמיני.
309) ח"א ס"ט.
310) ראה הל' ת"ת לאדה"ז בתחלתן. וש"נ.
311) תצוה כח, מא.

ליניקת החלב, כמובא בנו"כ השו"ע³¹² אודות הזהירות שתהי' רק מינקת ישראלית, כיון שהחלב משפיע על תכונות הנפש על כל משך ימי החיים] — שלפעמים נותנים לילד חינוך השלם לכאורה, ואח"כ תופסים שהאווירה בבית אינה ע"פ תורה, או שעכ"פ אינה חדורה בתורה, שאז חסר בענין שמירת ההיקף.

כלומר: הוא אמנם תלמיד מקשיב, לומד כדבעי וכו', אבל אח"כ רואים שאינו חי באויר של תורה; אין כאן דבר שהוא היפך התורה, אבל אין זה אויר של תורה.

והרי לא די בכך שלומדים עמו וכו', אלא נוגע גם שיהי' באויר של תורה — במכ"ש מה שמצינו במסכת אבות³¹³ אפילו בנוגע לתנא שצריך לדור בעיר של חכמים וסופרים, מקום תורה, ועאכו"כ שזה נוגע לתינוק שאוחז בהתחלת החינוך, ואפילו אצל גדול, בנוגע לענינים שבהם צריך עדיין חינוך — שנוסף על כל הענינים שנותנים לו ובשלימות, צריך להבטיח גם שנמצא בסביבה שיש בה אוירה של תורה ויהדות.

— זהו אמנם רק ענין של מקיף, האויר שבין הכתלים והגג וכו', אבל זהו אויר שמסביבו, ונושם בקרבו וכו', ולכן נוגע שיהי' אויר של תורה. וענין זה ישמור עליו (שומר ההיקף) שאפילו לאחרי שיצא מהשיבה ישאר בן תורה ("א תורה איד") — אם בקו של ישכר או בקו של זבולון — לא רק בנוגע ללימוד התורה או בנוגע לקיום המצוות (שיודע כיצד לקיים מצוה כיון שלמד בשו"ע), אלא גם בשעה שיוצא לרחוב (כפשוטו, ועאכו"כ כמובן הרוחני) יהי' זה באופן ד"צא ולמד⁵⁶, שיקח עמו את האויר של תורה, אויר ג"ע (כדאייתא באגה"ק³¹⁴ "שאויר ג"ע מתפשט סביב כל אדם", ואע"פ שישנו גם האויר ההפכי, הרי העיקר הוא אויר הג"ע).

וזהו ההוראה מהענין ד"ויהי ביום השמיני" בנוגע לענין החינוך: ישנם החושבים שכיון ששלחו את הילד לבתי-ספר הפרטיים ("פאָראַקיעל סקול"), ועאכו"כ למוסד שבו לומדים רק לימודי קודש, כבר יצאו י"ח. אך עליהם לדעת, שזהו אמנם עיקר גדול, אבל כדי שתהי' שמירה על חינוכו, צריך להיות בבית אויר של תורה.

אע"פ שהילד בא לבית רק בשביל לאכול ולישון, צריך להרגיש — עוד לפני שמבין בשכלו — שיש בבית אויר של תורה, והבית הוא ד' אמות של תורה, שכן, אע"פ שהאב הוא סוחר, רואה הילד שבכל

(314) ביאור לסו"ך.

(312) יו"ד ספ"א ס"ז.

(313) פ"ו מ"ט.

בעניני העולם (שלכן צריך לערוך תחילה הבדלה) — הנה כאן המקום להזכיר בנוגע לכל הענינים האמורים לעיל, החל מענין החינוך, שלא ישארו בעולם הדיבור (ועאכו"כ שלא יהי' דיבור בעלמא), אלא "המעשה הוא העיקר"³³¹.

ובפשטות — שיוסיפו בענין החינוך, הן בנוגע לעצמו, באופן ד"מעלין בקודש"³³², ועאכו"כ בנוגע ל"ושננתם לבניך — אלו התלמידים" (כדרשת הספרי שהובאה בפירוש רש"י)³³³, ובמובן רחב יותר — כל מודרך שלו, ועד כפי שמצינו בגמרא³³⁴ שאפילו אם לימדו הפירוש ד"זוהמא ליסטרון" נקרא רבו.

והעיקר — שיהי' זה באופן ש"כל המרבה הרי זה משובח", והיינו, שאע"פ שאפילו אם מביא (את עצמו, או) ילד אחד לחינוך הכשר, ועד לחינוך הקדוש, ועד לחינוך על טהרת הקודש, הרי זה גם דבר גדול, מ"מ, אינו מסתפק בכך, אלא "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים"³³⁵, אע"פ שגם בפעם הקודמת הי' לו כפליים ממה שהי' לפניו.

מה. וכאן המקום להזכיר גם אודות כל המבצעים, וכל אחד בפ"ע:

החל ממבצע חינוך,

וקשור גם עם מבצע אהבת ישראל, כפי שרואים שהצלחת החינוך היא דוקא כשנעשה (לא בשביל התשלום הכספי, אלא) מתוך רגש של אהבה אמיתית ל"בניך אלו התלמידים" (כולל גם המתונכים), שאז מדבר בדברים היוצאים מן הלב, שפועלים פעולתם³³⁶.

מבצע תורה, שיש לו שייכות מיוחדת לפסח, כיון שיצי"מ היתה בזכות הענין ד"תעבדון את האלקים על ההר הזה"¹⁵, שזהו"ע מתן תורה.

מבצע תפילין, שעוד בהיותם במצרים נאמרו להם ב' הפרשיות ד"קדש" "והי' כי יביאך"³³⁷.

מבצע מזוזה, ששייך לתפילין, כיון שחלק מהפרשיות שבתפילין כתובים במזוזה.

מבצע צדקה, שהרי כל הענין של יצי"מ הוא צדקתו של הקב"ה,

(331) אבות פ"א מי"ז.

(332) ברכות כח, א. וש"נ.

(333) ואתחנן ו, ז.

(334) ב"מ לג, א.

(335) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד.

רמב"ן ובחיי ס"פ חיי שרה. ועוד.

(336) ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא

בשל"ה סט, א.

(337) בא יג, ב ואילך.

ענין העטרה — כמו עטרה של מלך, שנותנת לו יופי וממשלה כו' — אינו ענין של לבוש שמחמם או מגין מזרם ומטר, אלא ענין של מקיף שלמעלה מהראש.

ומבואר בחסידות שענינה בעבודת האדם הו"ע האמונה, שעל זה אמרו³²⁵ "בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר³²⁶ וצדיק באמונתו יחי" — שאין הכוונה בזה למעט ח"ו בתומ"צ, כי אם שענין האמונה הוא היסוד של כל התומ"צ (כמבואר בארוכה בשער האמונה), שמושל ושולט על כל הענינים, גם על הכחות הפנימיים דחב"ד שבמוח ומדות שבלב, ובפרטיות — הן על הענין דשבעת הימים, הן על הענין דיום השמיני (שומר ההיקף), והן על הענין דעשר.

וזהו כללות הענין ד"ויהי ביום השמיני", ש"אותו היום נטל עשר עטרות":

יום השמיני ענינו ספירת הבינה (ספירה השמינית מלמטה למעלה), שענינה כמ"ש³²⁷ "והאם רובצת על האפרוחים", והיינו, כשמתבונן בגדולת ה' כו' ומוליד מרוח בינתו דחילו ורחימו כו' (מדות שבלב, שבהם תלויים המחשבה דיבור ומעשה), שזהו דוקא כשישנה ההרחבה דבינה, כי, בשעה שישנו רק הברק המבריק דחכמה, הנה למרות גודל הפלאת הענין, הנה ע"ד הרגיל לא יהי מזה הולדת המדה [עד שנקודת החכמה יכולה להאבד ולהשכח כו', וגם כשהיא באופן של נקודה בהיכלא³²⁸, נקודה ששומרת את כל ההיכל, הרי היא נקודה בלבד], אלא דוקא ע"י ההתבוננות באורך ורוחב ועומק, שזהו"ע דבינה, וכמבואר בתניא³²⁹ שחכמה ובינה "הן הם אב ואם המולידות אהבת ה' ויראתו ופחדו", ומזה מובן שזהו כמשל טיפת האב שדוקא ע"י האם נעשה מזה הציור של רמ"ח אברים ושס"ה גידים.

והרי השלימות של בינה היא דוקא בהיותה עם כל ג' הראשונות — חב"ד או כח"ב, שזהו הענין ד"עשר עטרות" (כמבואר בכ"מ בדרושי ויהי ביום השמיני³³⁰).

*

מד. כיון שעומדים לעבור מימי הפסח לימים שבהם עוסקים

תניא אגה"ק ס"ה (קז, א). לקו"ת ר"פ ראה	(325) מכות כד, א.
(יח, ב). ובכ"מ.	(326) חבקוק ב, ד.
(329) תניא פ"ג.	(327) תצא כב, ו.
(330) ראה גם ד"ה ויהי ביום השמיני	(328) ראה זח"א, ו, רע"א. תקו"ז בהקדמה
דש"פ שמיני (לקמן ע' ... ואילך). וש"נ.	(יב, ב). ריש ת"ה (יט, א). תכ"ח (עב, ב).

הזדמנות רגיל על לשונו פסוק או מאמר חז"ל וכיו"ב, ובכל מקום בבית ישנם ספרים; ועד"ז בנוגע לאם, שבאיזה שפה שתדבר, אומרת היא ענינים מ"צאינה וראינה" או מקיצור שו"ע (או קיצור שו"ע באנגלית), ועל כל דבר מביאה ראי' וכו'.

וכשיש בבית אביר של תורה, הרי זה הענין של "שמיני", שהוא שומר את ההיקף בנוגע לענין החינוך.

מ. ונוסף לזה צריך להיות גם הענין ד"עשר עטרות":

תכלית השלימות של איש ישראל היא — שיהי' אצלו מעלת מספר עשר, היינו, שנוסף על עבודתו בז' המדות [כידוע³¹⁵ שיעקר העבודה בזמן הזה היא בבירור ז' המדות (ובדרך ממילא מתבררים גם הלבושים דמחשבה דיבור ומעשה), ואילו ענין בירור השכל שבראש אינו שייך לכל אחד, ושלימותו תהי' לעתיד לבוא, שזהו"ע כיבוש ארץ קני קניזי וקדמוני, שהם כנגד ג' ראשונות], תהי' עבודתו גם בענין ג' המוחין, באופן ששכלו יהי' שקוע בתורה, ועד שחומר המוח יהי' מציאות של תורה.

ובהקדים הביאור בדבר תמוה בדברי הסמ"ע³¹⁶ שבעה"ב אינו יכול להיות רב או דייין, כיון שדעת בעלי-בתים היא היפך דעת תורה — דלכאורה אינו מובן:

אם מדובר אודות בעה"ב שהוא עם-הארץ, או שחסרה לו סמיכה כדבעי — מאי קמ"ל?! ועכצ"ל שמדובר אודות בעה"ב שיודע ללמוד, ויש לו סמיכה כדבעי, וא"כ, מדוע אומרים שדעתו היפך דעת תורה?!

ואי אפשר לומר שמדובר אודות בעה"ב שאינו דתי — שאז אינו יכול להיות אפילו עד, ומאי קמ"ל שאינו יכול להיות דייין. ועכצ"ל שהוא ירא-שמים וכו', אלא שהחסרון היחידי שלו שהוא בעה"ב (כי אם יש לו עוד חסרונות, לא זקוקים להגיע לכך שהוא בעה"ב), ובגלל זה דעתו היא היפך דעת תורה.

והביאור בזה:

כדי לפסוק דין בתורה, יש צורך בשיקול הדעת של יהודי שלא זו בלבד שמתנהג ע"פ תורה, לומד תורה ומקיים מצוות, אלא יהודי שכל מציאותו וכל חייו היא התורה; וזהו התורה כפי שבאה במחשבה שבמוח ולימוד שבפה ומהלימוד נמשך במעשה, ועד כפי שמצינו בנוגע לריקוד

(315) ראה מאמרי אדהאמ"צ דברים (316) לחו"מ ס"ג סקי"ג. וראה גם תו"מ בתחלתו. חפ"ב ריש ע' 342. וש"נ.

עם התורה בשמח"ת, שהתורה פועלת עליו שנעשה הרגלים של הס"ת³¹⁷ — שבהיותו במצב כזה, אזי יש לו שיקול הדעת של תורה.

אבל מי שהוא בעה"ב — אף שלומד תורה ומקיים מצוות, ומגיע לו שכר גדול ביותר, ועד שנאמר³¹⁸ "שמח זבולון בצאתך" ואח"כ "ישכר באהליך", מ"מ, כיון שמבלה זמנו בהתעסקות במשא ומתן באמונה, כך ששכלו מונח בגשמיות העולם, אזי שיקול דעתו אינו של תורה, כי אם שיקול הדעת של סוחר (תגרי לוד) וכיו"ב, שאף שעוסק במסחר הכשר, הרי זו דעת של מנהג התגרים, שקשור עם "דינא דמלכותא דינא"³¹⁹, ולא דעת תורה.

— הענין של "מנהג התגרים" הוא אמנם ע"פ תורה³²⁰, אבל מדובר אודות עניני הרשות כו', והסדר בזה אינו באופן שמנהג התגרים הוא בגלל שכך נאמר בשו"ע, אלא להיפך, שבגלל שכך מתקבל בשכלו של סוחר, לכן אומרת התורה שבענין זה צריך להתנהג באופן כך וכך, ועד שבנוגע למנהג התגרים אין חילוק אם הסוחר הוא יהודי או להבדיל גוי! וכיון שדעת בעה"ב היא הדעת של מנהג התגרים, אין זה שיקול הדעת של תורה. — בודאי אין כוונתו לומר היפך התורה ח"ו, שהרי הוא חושב שיפסוק ע"פ שו"ע, אלא יתכן ששיקול דעתו יהי' באופן שלא ידע שזהו היפך האמת, ולכן אינו יכול לפסוק דין כו'.

ומכל זה מובן שהשלימות של איש ישראל היא ששכלו נעשה מציאות של תורה, שזוהי השלימות של מספר עשר — שמברר לא רק ד' המדות, אלא גם את ג' המוחין.

מא. ובפרטיות יותר הרי זו השלימות של מאה (שכל אחד מהעשר כלול מעשר), שעל זה אמרו³²¹ "בן מאה (כשישנם עשר הדרגות שבמשך כל עשר שנים) כאילו מת ועבר ובטל מן העולם":

גם לאחרי שנעשה בן מאה, יכול להאריך ימים עד מאה ועשרים שנה ועוד יותר (ואין זה דבר נסי, שהרי רואים שיש אנשים שחיים יותר מק"כ שנה), ועד שייכול לחיות כשנות מתושלח... אלא שזהו "כאילו מת כו'", שבהיותו נשמה בגוף בעלא דין, נמצא בעולם שכולו אמת וטוב, ואין לו עסק עם עניני העולם, כיון שהעולם אינו תופס מקום אצלו כו'.

(320) ראה שו"ע יו"ד סרל"ב ס"ב. חו"מ סר"א ס"ב. סוסרכ"ט. וראה גם רמב"ם הל' מכירה ספכ"ו. ספכ"ז. ספכ"ח. ועוד.
(321) אבות ספ"ה. וראה גם תו"מ חע"ז ס"ע 278. וש"נ.

(317) ראה סה"ש תש"ד ע' 36.
(318) ברכה לג, יח ובפרש"י.
(319) גיטין יו"ד, ב. וש"נ. וראה אנציק' תלמודית בערכו (כרך ז ע' רצה ואילך). וש"נ.

— יש לו אמנם ענין הבחירה שיכול לבחור לעשות להיפך, להכעיס כו', אבל מצד הדרך הישרה ע"פ התורה, הנה כשישנו הסדר ד"בן חמש שנים למקרא וכו'", עד "בן שבעים לשיבה, בן שמונים לגבורה, בן תשעים לשוח"³²¹, הנה בהגיעו למאה שנה, הרי זה "כאילו מת ובטל ועבר מן העולם": "כאילו מת" — בנוגע לתאווה גשמית, ו"בטל ועבר מן העולם" — שאין לו שייכות עם העולם.

הוא זקוק אמנם לאכילה ושתי' וכיו"ב, כיון שישנו החיוב "ונשמרתם מאד לנפשותיכם"¹⁷⁴, והרי פקו"נ דוחה את כל התורה כולה, הן בנוגע לזולת והן בנוגע לעצמו, אבל אין זה באופן שצריך להתייגע עם העולם, אלא באופן שלמעלה מהעולם — שזהו הפירוש ד"מן העולם", שהוא למעלה מהעולם.

אבל גם בהיותו למעלה מהעולם, ה"ה ממשיך לפעול בעולם — שהרי אם נשמה יכולה לפעול בעולם ללא גוף, עאכ"ו"כ שיכולה לפעול בעולם בהיותה בגוף, שאז ישנו החיוב בכל המצוות, ולכן אינה דומה הפעולה בעולם לפני בר מצוה כמו לאחרי בר מצוה, ועד"ז לפני גיל עשרים ולאחרי גיל עשרים, ועד"ז בנוגע לפני שאר הענינים דבינה עצה וכו' או לאחריהם, ועד לפני מאה שנה או לאחרי מאה שנה; אלא שלאחרי מאה שנה, שעומד כבר בתכלית השלימות, הנה אע"פ שבכל יום ניתוסף אצלו בקיום התומ"צ, בעבודת התפלה וכו', הרי זו הוספה, שהיא בערך לגבי דרגתו הקודמת, משא"כ לפני השלימות של מאה שנה, שאז העליות שבכל עשר שנה הם באופן שלא בערך.

מב. וכשם שאצל כל אחד מישראל ישנה השלימות דעשר (ובפרטיות יותר השלימות דמאה), כן הוא גם בנוגע לכללות ישראל — שנחלקים לעשר סוגים, כפי שנימנו בכתוב³²²: "ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך" ו"שואב מימין".

וזהו גם הגדר של ציבור ופרהסיא ו"עדה קדושה", שזהו דוקא כשישנם עשרה מישראל (ולכן מצינו העילוי של מספר עשר בנוגע לכמה עניני קדושה)³²³.

ולהעיר, שגם בנוגע ל"שרים" שבבני", הרי זה מתחיל מ"שרי עשרות"³²⁴ (ולמעלה מזה), אבל לא מצינו שרי חמשה או שרי שלשה.

מג. ונוסף על השלימות דעשר, ישנו גם הענין ד"עשר עטרות":

(322) ר"פ נציבים. לקו"ש ח"ל ס"ע 2 ואילך. וש"נ.

(323) ראה ברכות כא, ב. וש"נ (וראה גם (324) יתרו יח, כא"כה. דברים א, טו.